

Wolf onder boom. Foto Otto Jelsma

DE TERUGKEER VAN DE WOLF IN EEN VOLGENDE FASE

De wolvenwelpen van de Lage Landen

Je kunt er al een paar jaar niet meer omheen. Wolven zijn terug in de Lage Landen. Waar het aanvankelijk ging om sporadisch bezoek, gaat het grote nieuws de laatste jaren steeds vaker over het wel en wee van territoriale wolven en hun kroost. In dit artikel nemen we je mee langs de hoogtepunten van deze volgende fase van de terugkeer van de wolf.

TEKST GLENN LELIEVELD, JAN GOUWY EN KOEN VAN DEN BERGE

DE EERSTE ONTMOETING IN 200 JAAR VOOR NEDERLAND

Sinds 2015 duiken steeds vaker wolven op in de Lage Landen. De eerste ontmoeting tussen de Nederlandse bevolking en de wolf was bepaald niet negatief. Van de wolf die in maart 2015 door Drenthe en Groningen trok, zou je haast kunnen stellen dat het een heuse 'VVV-wolf' betrof. In het eerste echte voorjaarsweekend trok wolf GW386m (de code voor Genetic Wolf nummer 386, mannelijk) overdag door de provincies met een spoor aan waarnemingen, foto's en filmpjes tot gevolg. De route

liep vanuit het Bargerveen eerst noordwestelijk, richting Balloërveld, gelegen naast Assen. Daarna noordelijk, tot aan de Eemshaven, en vervolgens weer terug naar Duitsland. Eén wolf die, onbewust van onze mensgemaakte landsgrenzen, op zijn gemak op zoek is naar een eigen leefgebied. Een wolf die onze geschiedenis ingaat als de eerste wolf in 200 jaar op Nederlandse bodem, en die ondertussen in het natuurmuseum Naturalis tentoongesteld wordt, nadat hij in Duitsland door een vrachtwagen werd doodgereden.

RONDZWERVENDE WOLVEN OP ZOEK NAAR LEEFGEBIED

Hoe anders is de situatie krap zes jaar later. In Nederland zijn inmiddels al dertig verschillende wolven genetisch geïdentificeerd, en in België twintig, waarvan twaalf in Vlaanderen en acht in Wallonië. In een aantal gevallen gaat het om hetzelfde dier dat meerdere regio's aandeed, want vaak gaat het om zwerfende wolven van een of twee jaar oud die op zoek gaan naar een eigen leefgebied. Er zijn twee piekmomenten wanneer jonge wolven op zwerftocht gaan. De eerste is het einde van de herfst, zodat

ze dan een partner kunnen zoeken voordat de paartijd in januari en februari begint. De tweede exodus is aan het einde van de winter. Op deze manier maken ze ruimte in hun ouderlijke roedel voor een nieuwe lichte broertjes en zusjes.

LANGE AFSTANDEN VIA GEBAADE WEGEN

Wanneer een jonge wolf aan een zwerftocht begint, is de kant die hij uitloopt wellicht grotendeels willekeurig. Eenmaal onderweg laat een wolf zich geleiden door het landschap. Zo zijn steden en dorpen plekken om te mijden, maar nodigt een bosrijke omgeving juist uit. Onderweg komt een wolf verschillende barrières tegen, zoals rivieren en wegen. Deze kunnen leiden tot stuwings in een bepaalde richting, maar zijn vrijwel nooit een absolute barrière. Zo is wolf GW955m in 2018 de Rijn bij Wageningen overgezwommen. De voorkeursroutes die wolven afleggen zijn ook te reconstrueren op basis van de plaatsen waar onbeschermd schapen worden aangevallen. Deze plaatsen in het landschap zijn niet volledig willekeurig gekozen, maar liggen ook in 'wolfcorridors', of in en nabij permanente wolfleefgebieden.

DE EERSTE VESTIGING IN DE LAGE LANDEN

De eerste wolf die zich in Nederland vestigde is GW998f. Deze wolf is afkomstig uit een wolfroedel nabij Babben

Foto van Naya met halsband met daaraan een GPS-zender en batterij.
Foto INBO

Wolfwelpen en één volwassen wolf
11-07-2020. Foto Gijsbert Griffioen

in Brandenburg, circa 600 kilometer van de Nederlandse grens. Ze werd in mei en juni 2018 vastgesteld via DNA-staaltjes aan bijtonden van schapen in Friesland, Drenthe en Overijssel. Eind juli 2018 werd dit dier voor het eerst gesignaleerd op de Noord-Veluwe. Vanaf augustus 2018 heeft deze wolf een buurvrouw: GW960f vestigde zich op de Midden-Veluwe. Deze wolf is afkomstig uit de wolfroedel nabij Göhrde in het oosten van Nedersaksen en heeft geen enkel ons bekend spoor elders in Nederland achtergelaten. Datzelfde jaar vestigde zich voor het eerst ook een wolf in België: wolf GW680f, beter gekend als zenderwolf Naya.

MANNELIJK DNA EN BEBLOEDE SNEEUW

Begin januari 2019 arriveert in Nederland een mannelijke wolf vanuit Duitsland. Nadat deze wolf op twee plaatsen in Overijssel schapen heeft aangevallen, wordt hij vastgesteld in een DNA-staal uit de Noord-Veluwe van eind januari. Uit het genetisch onderzoek door Wageningen Environmental Research blijkt dat het gaat om GW893m, afkomstig uit een roedel nabij Eschede in Nedersaksen, zo'n 400 kilometer vanaf de Veluwe.

In dezelfde periode werd een zeer bijzondere vondst gedaan. Op 29 januari 2019 werd in de sneeuw een bloedspoor gevonden. In de omgeving van dit bloedspoor was geen kadaver te bekennen en ook lag het wat hoog in de sneeuw bij een lage struik. Op basis van genetisch onderzoek bleek het te gaan om het oestrusbloed van de loopse wolf GW998f. Dit, in combina-

tie met het arriveren van een mannelijke wolf, bracht de hoop op het eerste nest jonge wolven in 200 jaar tijd.

DE EERSTE WELPEN VAN NEDERLAND IN 200 JAAR

Om de wolven niet te verstoren worden alle monitoringsactiviteiten gestaakt. Aan het einde van de zomer wordt duidelijk dat er inderdaad voortplanting heeft plaatsgevonden. Maar liefst vijf jonge wolven dartelen vrolijk met ma en pa voorbij een wildcamera. In de maanden daarna volgen nog vele beelden en sporen van een gezonde wolfroedel.

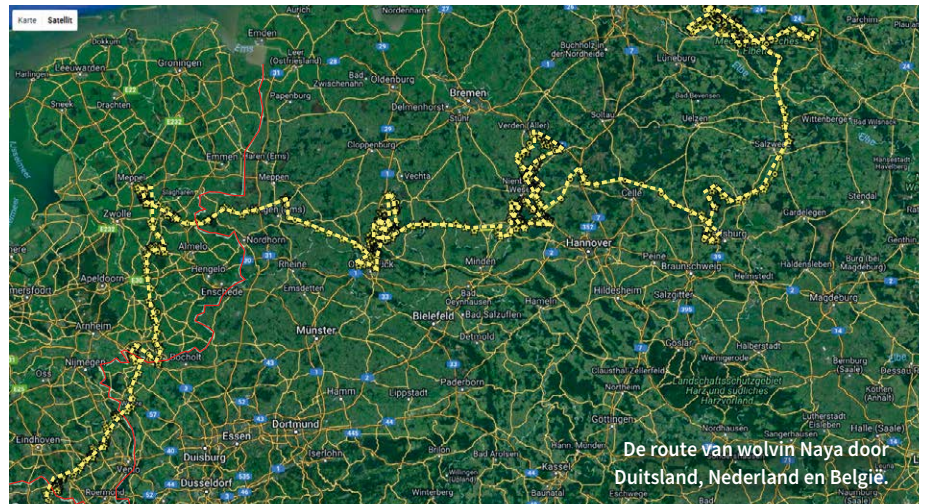
In 2020 wordt een tweede nest wolven geboren in dezelfde roedel. Deze keer gaat het om vier wolven. Nog voordat bekend is dat er jonge wolven geboren waren, wordt op 2 juni 2020 een wolf aangereden op een provinciale weg. Het blijkt een jaarling van het nest uit 2019 te zijn. Een andere jaarling, wolf GW1729f, wandelt in de zomer van 2020 naar de Zuid-Veluwe en is daar tot op heden niet meer weggegaan.

TWEDE KEER GOEDE KEER IN BELGIË

Zeven maanden na haar aankomst in Belgisch Limburg kreeg wolf Naya begin augustus 2018 het gezelschap van een mannelijke wolf. Het bleek te gaan om wolf GW779m. Zijn DNA werd voor het eerst aangetroffen eind juni, in het Duitse Norden (Nedersaksen). Vervolgens liet hij zijn DNA achter op gedode schapen in Friesland, Flevoland en in de westelijke Betuwe in Gelderland. Op 2 augustus 2018 verscheen deze wolf voor het eerst op de camera's

in het leefgebied van Naya, waardoor hij in België bekend werd onder de naam August. Net als in Nederland werden in België in 2019 de eerste welpen verwacht. Op 10 mei 2019 werd Naya voor het laatst hoogdrachtig gefotografeerd door een cameraval. In mei wees het gedrag van August nog op de aanwezigheid van jongen. Begin juni veranderde dit gedrag echter en werd het al snel duidelijk dat er iets niet klopte. Naya werd nooit meer teruggezien. In de zomer werden door gerichte controles jagers betrap op verschillende jachtmisdrijven in de strikt verboden zone. Het juridisch onderzoek naar de dood van Naya loopt nog steeds.

Ook na de dood van Naya bleef August het territorium bezetten. Lang hoefde hij niet te wachten op een nieuwe partner. Een wolvin afkomstig uit een roedel nabij Dresden (GW1479f) kwam na een zwerftocht door Duitsland en Nederland rond Kerstmis 2019 aan in de provincie Antwerpen. Op 27 december 2019 hadden de camera's haar al onderschept in het territorium van GW979m (August). Het was meteen duidelijk dat er een nieuw paar gevormd was. In de lente van 2020 liep alles wel gesmeerd voor de wolven. Na de ervaring van 2019 werd zwaar ingezet op verhoogd

toezicht door de bevoegde diensten. Tal van beelden van spelende welpen volgden. Van de vijf welpen stierven er twee in het verkeer in oktober 2020. Op het moment van schrijven bestaat de roedel nog uit vijf wolven.

HOOPVOLLE TOEKOMST

Na de eerste drie nesten aan wolvenwelpen in Nederland en België in twee jaar tijd, wordt in 2021 in zowel Nederland als België nog een roedel verwacht. Zowel de mannelijke wolf in de Waalse Hoge Venen (daar aanwezig sinds najaar 2018) als de

wolvin op de Zuid-Veluwe worden ondertussen immers vergezeld door een partner. Die wolven lijken het hier prima naar hun zin te hebben, ondanks dat wij als mens met zovelen er iets van vinden.

GLENN LELIEVELD werkt bij de Zoogdierverseniging en coördineert de monitoring van wolven in Nederland. JAN GOUWY en KOEN VAN DEN BERGE zijn als roofdierenexpert werkzaam bij het INBO, het Vlaamse Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek.

WOLVENMONITORING

De wolven in Nederland en België maken deel uit van de Centraal-Europese laagland- en Alpiene wolvenpopulaties. De ontwikkeling van de populatie hangt nauw samen met de ontwikkelingen van de wolven in onze buurlanden, vooral in Duitsland. De wijze van uitvoering van het onderzoek en de beoordeling van meldingen in Nederland en Vlaanderen sluit aan op de Duits-Poolse monitoringsstandaard (1) en is voor Nederland vertaald naar het Monitoringsplan Wolf (2).

De belangrijkste onderzoeksvragen zijn de verspreiding en de populatiegrootte van de wolven en de trend ervan. De monitoring van wolven omvat het valideren van binnenkomende meldingen (passieve monitoring) en het uitvoeren van veldonderzoek (actieve monitoring). De basis van het veldonderzoek bestaat uit het inzetten van cameravallen in combinatie met sporenonderzoek.

Wolf. Foto Folkert Bleichrodt